

Pro jednání Rady vlády České republiky pro bezpečnost silničního provozu

**Zpráva o způsobu zajištění dopravních výchovy
ve školách, v mateřských školách a v jiných zařízeních**

**Předkládá: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy na základě usnesení Rady vlády
č. 16 ze dne 20. listopadu 2008**

V Praze dne 25. února 2009

Příloha

Zpráva o způsobu zajištění dopravní výchovy ve školách, v mateřských školách a v jiných zařízeních

(úkol dle Usnesení Rady vlády České republiky pro bezpečnost silničního provozu č. 16 ze dne 20. listopadu 2008 k bodu jednání „Revize a aktualizace Národní strategie bezpečnosti silničního provozu 2008 – 2010 (2012)“)

Dopravní výchova v mateřských školách

Téma dopravní výchovy v MŠ se objevuje v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání v oblasti Dítě a svět. Ve vzdělávací nabídce je mj.:

- poučení o nebezpečných situacích a dítěti dostupných způsobech, jak se chránit (dopravní situace...)
- hry a aktivity na téma dopravy, cvičení bezpečného chování v dopravních situacích, kterých se dítě běžně účastní, praktický nácvik bezpečného chování v některých dalších situacích, které mohou nastat

Očekávaným výstupem je mj.:

- *zvládat běžné činnosti a požadavky na dítě kladené... chovat se přiměřeně a bezpečně doma i na veřejnosti (na ulici, hřišti...)*
- *uvědomovat si nebezpečí, se kterým se může v okolí setkat...*

Dopravní výchova je v MŠ realizována:

1. Při hrách - hry s auty, dodržování pravidel, při pohybových hrách např. reakce na červenou, zelenou barvu, jízda na tříkolkách a koloběžkách (opět dodržování pravidel)
2. Řízené činnosti – např. scénky s maňáskem s dopravní tematikou, četba příběhů s dopravní tematikou, řešení problémových situací (např. které dítě se na obrázku chová správně apod.)
3. Vycházky do okolí MŠ – správné chování na ulici, přecházení, sledování chování jiných chodců i řidičů, chování v dopravních prostředcích...

Dopravní výchova na základních školách

Téma dopravní výchovy na ZŠ je zpracováno v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání na 1. stupni ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme* se žáci učí na základě poznávání nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti. Učí se do tohoto každodenního života vstupovat s vlastní aktivitou a představami, hledat nové i zajímavé věci a bezpečně se v tomto světě pohybovat. *Důraz je kladen na dopravní výchovu, praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků.* Očekávaným výstupem této vzdělávací oblasti je žák, který:

- *dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných*
- *reaguje adekvátně na pokyny dospělých při mimořádných událostech*
- *uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví a v modelových situacích simulujících mimořádné události*
- *ošetří drobná poranění a zajistí lékařskou pomoc*

Na 2. stupni ZŠ jsou prvky, dopravní výchovy zahrnuty do vzdělávacích oblastí Člověk a společnost a Člověk a zdraví. Důraz je kladen především na bezpečné chování, neohrožující zdraví vlastní a zdraví a život ostatních osob, chování v mimořádných situacích a základy první pomoci.

Problematika uplatňování poznatků o vlivu užívání návykových látek na způsobilost řídit motorová vozidla a na bezpečnost silničního provozu je řešena jednak v rámci Výchovy ke zdraví a dále si ji školy zapracovávají do svých Minimálních preventivních programů. Užívání návykových látek včetně alkoholu, omamných a psychotropních látek ošetřuje Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních (č.j. 20 0006/2007-51).

Očekávaným výstupem těchto vzdělávacích oblastí je žák, který:

- *zhodnotí a na příkladech doloží význam vzájemné solidarity mezi lidmi, vyjádří své možnosti, jak může v případě potřeby pomáhat lidem v nouzi a v situacích ohrožení*
- *uplatňuje vhodné způsoby chování a komunikace v různých životních situacích, případně neshody či konflikty s druhými lidmi řeší nenásilným způsobem*
- *uplatňuje vhodné a bezpečné chování i v méně známém prostředí sportovišť, přírody, silničního provozu; předvídá možná nebezpečí úrazu a přizpůsobí jim svou činnost*
- *projevuje odpovědné chování v situacích ohrožení zdraví, osobního bezpečí, při mimořádných událostech; v případě potřeby poskytne adekvátní první pomoc*

MŠMT zařazuje každoročně do seznamu vyhlášených soutěží publikovaných ve Věstníku MŠMT Dopravní soutěž mladých cyklistů. MŠMT školám doporučuje účast v této tradiční soutěži, která je obsahově zaměřená na prohlubování vědomostí o bezpečnosti v silniční dopravě. Soutěž je mezi žáky oblíbená a každoročně se jí zúčastňuje několik desítek tisíc žáků ze základních škol.

Dopravní výchova na středních školách

V předkládané zprávě pod pojmem střední školy rozumíme všechny typy škol, které se obvykle označují jako: gymnázium, střední odborné učiliště, střední odborná (průmyslová, zemědělská, zdravotnická umělecká, atp.) škola, odborné učiliště a praktická škola.

Každá škola vydává svůj školní vzdělávací program (ŠVP), podle kterého se následně vyučuje v souladu s RVP daného oboru vzdělání, zaměřením školy a potřebami regionu. Vzdělávání ve všech předmětech, oblastech, včetně problematiky dopravní výchovy, co do formy a obsahu, není jednotné a (může se) realizuje se na jednotlivých školách poněkud odlišně i v případě, že se jedná o stejný obor vzdělání. Mají na to vliv hlavně místní podmínky, personální a materiální vybavení školy. Společný je pouze minimální (předepsaný) obsah, který je stanoven v RVP, zejména co se týče požadovaných výsledků výchovy.

Problematika dopravní výchovy není obvykle obsažena v předmětu Dopravní výchova, stejně jako např. matematické vzdělávání nemusí být obsaženo v předmětu Matematika. Dopravní výchova na středních školách nepatří k hlavním vzdělávacím okruhům s vysokou hodinovou dotací jako vzdělávání jazykové, společenskovední, matematické, ekonomické či odborné. Výuka je začleňována do tzv. průřezových témat, které reprezentují aktuální okruhy a problémy současné doby a jsou povinnou součástí vzdělávání.

Dopravní výchova v oborech vzdelání, které neobsahují povinnou výuku a výcvik za účelem získání řídičského oprávnění

Rámcové vzdělávací programy bez ohledu na stupeň poskytovaného vzdělání předepisují formou tzv. „výsledků vzdělávání“ obecné formulované výstupy, které lze shrnout do níže uvedených ustanovení, citujeme:

V kapitole „Cíle středního vzdělávání“

- *žák odhaduje důsledky vlastního jednání a chování v nejrůznějších situacích, své jednání a chování podle toho koriguje;*
- *žák projevuje zodpovědný vztah k vlastnímu zdraví a k zdraví druhých;*
- *žák se chová informovaně a zodpovědně v krizových situacích a v situacích ohrožujících život a zdraví poskytne ostatním pomoc;*

V kapitole „Výchova ke zdraví“

- *výchova směřuje k získání schopnosti aktivně podporovat a chránit zdraví v rámci širší komunity;*
- *žák zaujímá odmítavé postoje ke všem formám rizikového chování;*
- *žák podle konkrétní situace zasáhne při závažných poraněních a život ohrožujících stavech*
- *žák přebírá odpovědnosti za zdraví, bezpečnost a kvalitu životního prostředí;*
- *učivo, prevence úrazů a nemocí;*

Dopravní výchova se zásadně včleňuje do jednotlivých vzdělávacích oblastí. Často se tato problematika zařazuje do tzv. mimoškolních aktivit v rámci preventivního působení, aby došlo k pochopení bezpečnosti v co nejširších souvislostech a vazbách. Příkladem může být akce „Z kola na moto“, kterou organizoval Mobility klub, o.s. po dohodě s MŠMT a krajskými úřady.

Okruh témat a hodinovou dotaci Dopravní výchovy a ostatních předmětů nelze odhadnout vzhledem k tomu, že každá škola si program tvoří sama a její povinnosti je pouze vzdělávací program zveřejnit.

Tento postup se vztahuje na žáky středních škol v počtu 445 tis. z celkového počtu středoškoláků 485 tis.

Dopravní výchova v oborech vzdelání, které obsahují povinnou výuku a výcvik za účelem získání řídičského oprávnění

V některých oborech vzdelání RVP předepisují výuku a výcvik v rozsahu, který umožňuje, aby žáci po jeho absolvování mohli přistoupit ke zkoušce z odborné způsobilosti před komisí ve smyslu ustanovení zákona č. 247/2000 Sb., o získávání a zdokonalování odborné způsobilosti k řízení motorových vozidel.

Jsou to obory, v nichž se připravují žáci pro výkon profese, ve kterých odborné znalosti a řídičské oprávnění je základní podmínkou uplatnění na trhu práce.

Uvádíme, že se jedná o tyto obory vzdělání:

- 66-51-H/01 Prodavač (motorová vozidla)
- 39-41-L/01 Autotronik
- 23-45-M/01 Dopravní prostředky
- 23-68-H/01 Mechanik opravář motorových vozidel
- a další podobné obory

Výuka žáků v těchto oborech obsahuje, kromě vyučovaných oblastí stanovených příslušným RVP, také výuku a výcvik, které předepisuje vyhláška Ministerstva dopravy č. 470/2000 Sb. pro autoškoly v souladu s požadovanou skupinou řidičského oprávnění. Ve výše uvedených oborech vzdělání na středních školách se celkem vzdělává 39322 žáků tj. cca 8,1 % populace středoškolské mládeže.

Dopravní výchova na vysokých školách

Odborníci z vysokých škol se podílejí na přípravě modulů dopravní výchovy, které jsou obsaženy v akreditovaných studijních programech/oborech uskutečňovaných zejména v mateřských školách a na 1. stupni základních škol. Jedná se zejména o akreditované studijní programy *Učitelství pro základní školy – studijní obory Učitelství pro 1. stupeň základních škol* realizované Pedagogickou fakultou Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity, Pedagogickou fakultou Ostravské univerzity v Ostravě, Fakultou přírodovědně-humanitní a pedagogickou Technické univerzity v Liberci, Pedagogickou fakultou Univerzity Hradec Králové, Pedagogickou fakultou Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy v Praze, Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci a Pedagogickou fakultou Západočeské univerzity v Plzni.

Problematika dopravní výchovy je dále součástí programů celoživotního učení, zejména programů dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a doplňujícího pedagogického studia.

Dominantním odborným pracovištěm sektoru vysokých škol je Katedra didaktických technologií Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Toto pracoviště, kromě jiného, také vychovává lektory dopravní výchovy pro celou ČR.

MŠMT uděluje schvalovací doložky učebnicím, které řeší danou problematiku. Pokud učebnice obsahuje problematiku dopravní výchovy, první pomoci, výchovy k odpovědnosti za své zdraví, ap., je schvalovací doložka udělena pouze tehdy, je-li tato problematika zpracována správně a metodicky vhodně. Učebnice s platnou schvalovací doložkou jsou v souladu se školským zákonem bezplatně poskytovány všem žákům základních škol a odpovídajícím třídám víceletých středních škol v ČR.

Příklady dobré praxe (návody, náměty, metody a formy výuky dopravní výchovy) jsou pravidelně zveřejňovány na metodickém portálu www.rvp.cz.

V Praze, 20. 2. 2009

Vypracoval: Mgr. Vladimíra Neklapilová
Schválil: PaedDr. Jiřina Tichá,